

BAŞBAKANLIK
İNSAN HAKLARI DANIŞMA KURULU
“Azınlık Hakları ve Kültürel Haklar Çalışma Grubu” Raporu
Ekim 2004

(Çalışma Grubu üyelerince Temmuz 2003 toplantısında imzalanan raporun, 01 Ekim 2004 itibariyle güncelleştirilmiş ve Genel Kurulca kabul edilmiş biçiminin 22 Ekim 2004 tarihinde Başbakanlığa takdim edilmiş şeklidir)

1) DÜNYADA AZINLIK KAVRAMI VE TANIMI

“Azınlık” kavramı dünyada 16. yüzyıldan bugüne kullanılmaktadır. Mutlakıyetçi krallık adı verilen yönetim biçimi kurulunca ve yaklaşık aynı zaman dilimi içinde dinsel azınlıklar ortaya çıkınca (Katolik krallıklarda Protestanlar, Protestan krallıklarda Katolikler) bu azınlıkların karşılıklı olarak korunması gerekmiş ve ancak o zaman azınlık kavramı ortaya çıkmıştır. 1789’dan sonra dinsel azınlıkların yanına bir de ulusal azınlık kavramı eklenecektir.

Avrupa devletleri bu azınlıkları korumayı kendi içlerinde hallettikten sonra kendi dışlarına dönmüşler ve Osmanlı İmparatorluğu içindeki gayrimüslimleri koruma ve bu sayede de Osmanlı’ya müdahale etme çabalarına girişmişlerdir. Sonuçta Avrupa ülkeleri birbirleriyle çatışmaya başlamışlar, böylece ortaya “Şark Meselesi” (Doğu Sorunu) çıkmıştır.

Bu uluslararası koruma çabaları önce tek taraflı koruma fermanları (ör. 1598 Nant Fermanı) ve ikili antlaşmalar (ör. 1699 Karlofça Antlaşması) biçiminde başlamış, 19. yüzyılda çok taraflı antlaşmalar (ör. 1856 Paris Antlaşması) evresine geçmiş ve nihayet 1920’de Milletler Cemiyeti’nin kurulmasıyla “uluslararası örgüt güvencesinde azınlık koruması” dönemi açılmıştır. Dünya şu anda da bu evrededir ve uluslararası azınlık koruma mekanizması Birleşmiş Milletler, Avrupa Konseyi, Avrupa Birliği, AGİT gibi kuruluşların şemsiyesi altında yürümektedir.

2) TÜRKİYE’DE AZINLIK KAVRAMI, TANIMI, KÜLTÜREL HAKLAR

Milletler Cemiyeti döneminden bu yana azınlık kavramının ölçütü üçlüdür: etnik, dilsel, dinsel azınlıklar. Bununla birlikte, Türkiye 1923 Lozan’da bunların üçünü de kabul etmemiş ve yalnızca gayrimüslim yurttaşların azınlık olduğunu ve dolayısıyla uluslararası azınlık korumasından yararlanabileceğini kabul ettirmiştir.

Bununla birlikte, aradan yaklaşık seksen yıl geçmiş olduğu ve bu arada dünyadaki azınlık kavramı, tanımı ve hakları büyük gelişme gösterdiği için Türkiye ciddi sıkıntılarla karşı karşıya kalmaktadır. Üstelik, 1990’dan sonra azınlık hakları hem mekân hem de nitelik olarak daha da genişlemiş ve güçlenmiştir.

Bu sıkıntılar yalnızca Lozan’ın sınırlı tanımından kaynaklanmamaktadır. Türkiye, imzaladığı uluslararası sözleşmelere getirdiği bir tür rezervle (çekince, ihtirazi kayıt) daha da dar bir kalıp ileri sürmektedir. Bu “Yorum Beyanı”na göre, Türkiye, Lozan’ın yanı sıra 1982 Anayasasının kısıtlamalarını da uluslararası ortamda ileri sürmekte, katıldığı sözleşmelerde getirilen hakların Lozan’da kabul edilenler dışındakilere de

getirilmesi ve 1982 Anayasası tarafından yasaklanan haklardan olması halinde uygulanmayacağını bildirmektedir.

Türkiye'nin bu konudaki sıkıntılarını iki noktada özetleyebiliriz:

1) Türkiye'nin bu sınırlayıcı tutumu, dünyadaki eğilimlere gitgide ters düşmektedir. BM İnsan Hakları Komitesinin 1990'lardaki yorumundan sonra eğilim, bir ülkede azınlık olup olmadığını o ülkeye sormamak ve eğer "etnik, dilsel, dinsel bakımdan farklılık gösteren ve bu farklılığı kimliğinin ayrılmaz parçası sayan" gruplar varsa, o devlette azınlık bulunduğunu kabul etmek yönündedir. Fakat, bunlara azınlık statüsü tanıyıp tanımamak tamamen ulus-devletin yetki alanına girer.

Burada hemen belirtelim ki Avrupa Birliği'nin, Türkiye'den, farklı kültürel gruplara azınlık statüsü ve hakları tanınması yolunda bir talebi kesinlikle yoktur. Yalnızca, kültürel bakımdan farklı bütün yurttaşlara eşit muamele yapılmasını istemektedir. Bu nokta çok iyi anlaşılmalı zorundadır.

2) Türkiye Lozan'ı da gerektiği gibi uygulamamaktadır ve dolayısıyla Türkiye'nin bu kurucu antlaşmasının kimi hükümlerini dahi ihlal etmektedir.

Bir kere, gayrimüslimlere getirilmiş olan haklar tam olarak uygulanmamaktadır. Hem bu haklar yalnızca üç büyük azınlığa (Ermeni, Musevi, Rum) tanınmakta ve diğer gayrimüslimlere (ör. Süryaniler için madde 40'daki eğitim hakkı) tanınmamaktadır, hem de Lozan Kesim III'ün bu gayrimüslimler dışındakilere uluslararası koruma olmaksızın getirdiği haklar devlet tarafından görmezden gelinmektedir.

Birinci duruma örnek olarak, basında "1936 Beyannamesi" olarak ünlünen uygulama, ikinci duruma ise Lozan'ın 39/4 maddesi gösterilebilir. Bu madde, "bütün TC yurttaşları"na, "*dilediği dili ticarete, açık ve kapalı toplantılarda, her türlü basın ve yayın araçlarında kullanma*" hakkı getirmektedir. Yani bu kullanımın tek istisnası, resmî dairelerdir. Bu konuda, örneğin radyo ve TV'lerde kimse istediği dilde yayın yapamadığı için 03 Ağustos 2002'de Üçüncü Uyum Paketi çıkartılmış, ama o da uygulanmadığı için bir de 30 Temmuz 2003'te Yedinci Paket çıkartılması gerekmiştir. Kasım 2003 sonunda RTÜK bu konuda bir yönetmelik hazırlamıştır. Burada da zaman ve mekan kısıtlamaları getirilmiştir.

Oysa, örneğin Lozan 39/4 uygulansa, örneğin Kürtçe yayın konusunun getirdiği ve Türkiye'yi boşu boşuna meşgul eden sıkıntılı tartışmalar kendiliğinden sona erecektir. Böyle bir durum, Türkiye'nin dört açıdan çok işine yarayacaktır:

1) Türkiye'nin, çok yakın bir gelecekte, zaten bir yararını görmediği "Yorum Beyanı"ndan vazgeçmek zorunda kalacağı kesindir. Bunu AB zoruyla değil, kendi iradesiyle yapması ulusal egemenlik kavramı açısından çok önemlidir ve bu da kendi kurucu antlaşması Lozan'ın hükümlerini uygulamasıyla olacaktır.

2) Bir gün, kaçınılmaz olarak, herkes her dilde yayın yapabilecektir. Buna geçişte yeni ve tartışmalı yasalar çıkarmakla uğraşmak yerine, Lozan'ın zaten en az anayasa değerinde olan hükümlerinin uygulandığı gerekçesini ileri sürmek devlet için büyük kolaylık sağlayacaktır.

3) Türkiye'de uluslararası koruma altında azınlık yaratmamak açısından, bütün yurttaşlara mümkün olduğu kadar geniş özgürlükler verilmesi gerektiği açıktır ve bu madde "*tüm TC yurttaşları*"ndan söz etmektedir.

4) Türkiye'de devletin kendi insanına daha insanca muamele yapmasının, ülkede "birlik ve beraberlik" açısından çok yararlı olacağına kuşku yoktur. Çünkü "zorunlu

yurttaş”lardan oluşan bir ülke zayıf bir ülkedir. İnsanları mutlu ederek onları “gönüllü yurttaş”lar haline getirmek bizzat devleti kuvvetlendirecektir. Devletin en az çekineceği vatandaş, hakkını verdiği vatandaşdır.

3) TÜRKİYE’DE İLGİLİ MEVZUAT VE UYGULAMA

Türkiye’de azınlıkları ve dolayısıyla kültürel hakları ilgilendiren mevzuat, ülkedeki azınlık kavramı ve haklarından daha kısıtlayıcı durumdadır.

Bunun temel kaynağı, Anayasa’nın 3/1 maddesidir: “*Türkiye devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür. Dili Türkçedir*”.

Devletin ülkesiyle bölünmez bütünlüğü son derece doğal ve tüm dünyada tartışmasız kabul edilen bir husustur. Fakat “milletin bölünmez bütünlüğü” kavramı, bizlere doğal gibi gelivermekle birlikte, bir Batılıya son derece terstir. Çünkü bu terimi kullanmak milletin tek parça (monolitik) olduğunu söylemektir ki, milleti oluşturan çeşitli alt-kimliklerin inkârı anlamına gelir ve dolayısıyla demokrasinin özüne karşıdır. Bu “yabancı” oluş durumu uluslararası insan hakları alanında şöyle somutlaşmaktadır: Hakların sınırlandırılmasında kullanılan ölçütlerde “milli güvenlik” ve “toprak bütünlüğü” vardır ama, “milletin bütünlüğü” yoktur. İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi (İHAM) kendi önüne getirilen davalarda, “ülkede azınlıklar bulunduğunu ileri sürme”nin engellenemeyeceğini belirterek ihlal kararı vermektedir

Diğer yandan, “[Türkiye Devletinin] *Dili Türkçedir*” ibaresini anlamak hepten imkansızdır, çünkü devletin dili olmaz. Resmî dili olur ve o ülkedeki yurttaşlar devletle ilişkilerinde bu resmî dili kullanmanın yanı sıra, ülkede çeşitli diller konuşurlar ve bu dillerde yayın yaparlar. Nitekim, 1961 Anayasasındaki ifade: “Resmî dil Türkçedir” biçimindedir (md.3).

Anayasa’nın ve yasaların sayısız maddesinde tekrarlanan “*devletin ülkesi ve ulusuyla bölünmez bütünlüğü*” ilkesi, “azınlık yaratmak” adı altında kültürel alt-kimlikleri reddeder biçimde yorumlanınca, Türkiye’deki mevzuat, “alt-kimliklerin tanınması” halinde bu bütünlüğün bozulmak istendiğini varsaymaya ve dolayısıyla bunu yapanları “bölücülük/yıkıcılık”la suçlamaya yönelik bir mevzuat olmaktadır. Terörle Mücadele Kanunu, Polis Vazife ve Selahiyetleri Kanunu, Türkiye Radyo ve Televizyon Kanunu, Dernekler Kanunu, Siyasi Partiler Kanunu gibi önemli yasalarda “*etnik ve dilsel farklılıklara dayanan azınlıkların var olduğunu ileri sürmek yoluyla azınlık yaratmak*” şiddetle cezalandırılmaktadır.

Anayasa böyle olunca, kimi yasa ve yönetmeliklerde, “Türk” teriminin Atatürk tarafından algılanmış biçimine hiç de benzemeyen hükümler getirilebilmektedir. Örneğin 28 Aralık 1988’de çıkartılan ve 1991’e kadar uygulanan “Sabotajlara Karşı Koruma Yönetmeliği”, hangi kategorilerin sabotaj yapabileceklerini sıralarken, gayrimüslim TC vatandaşlarını da “*Memleket içindeki yerli yabancılar (Türk tebaalı) ve yabancı ırktan olanlar*” diyerek bu kategoriye katmıştır. “Yabancılar tarafından açılmış özel okullar”a “Türk müdür başyardımcısı” atanmasına ilişkin olan 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanununun 24/1 maddesi, Türk yurttaşı olan azınlıkların okullarına da uygulanmaktadır. Üstelik, md.24/1 bu başyardımcının “*Türk asıllı ve TC uyruklu*” olacağını söylemektedir ve bu hüküm halen yürürlüktedir.

1940'lara kadar gayrimüslim yurttaşların “ecanip” (yabancılar) defterine kaydedilmiş olması, 1942 Varlık Vergisinin yasada bulunmayan bir “G” (gayrimüslim) cetveli uygulayarak bu yurttaşlardan Müslümanlara oranla çok daha fazla vergi almış

bulunması, 1950'lere kadar askerî okullara ve hatta sivil kurumlara kabul edilmenin "TC tebaasından ve Türk ırkından olmak" şartına bağlı kılınması, bütün bunlar yalnızca geçmişte kalmış olaylar değildir. Bugün de TSK, Dışişleri, Emniyet, MİT başta olmak üzere, üniversiteler dışında gayrimüslim memura rastlanmaz. Bu örnekler "Türk" teriminin ırk ve hatta din bağlamındaki kullanımını yansıttıkları için, 21. Yüzyıl eşliğinde Türkiye'yi uluslararası planda layık olduğu yere ulaşmaktan ciddi biçimde alıkoyan ve içte de ulusal birliği zedeleyen uygulamalardır.

4) TÜRKİYE'DE İLGİLİ MAHKEME İÇTİHATLARI

Anayasa Mahkemesi ve Siyasal Parti Kapatma Kararları

Böyle bir mevzuat karşısında, Anayasa Mahkemesi'nin sık sık parti kapatma kararları aldığına rastlanmaktadır.

Bununla birlikte, Anayasa Mahkemesi'nin, yorum yaparken, hukukun kimi temel kavramlarını gözardı ettiği ve dolayısıyla Türkiye'deki demokrasinin daha da zedelenmesine yol açtığı da doğrudur.

Örneğin Mahkeme, Haziran 1994 DEP kapatma kararında "*Sınırsız hakları sınırlı haklara, ulusun kendisi olmayı azınlık olmaya dönüştürmenin anlamsız*" olduğunu söylerken, "negatif/bireysel hak" (bütün yurttaşlara verilen eşitlik hakları) ile "pozitif/grupsal hak" (yalnızca dezavantajlı yurttaşlara verilen artı haklar) ayrımını bilmezden gelmiştir. Ayrıca, Mahkeme'nin bu ifadesi, çoğunluğa mensup yurttaşları birinci sınıf, azınlığa mensup yurttaşları ise ikinci sınıf addeder niteliktedir.

Anayasa Mahkemesi örneğin TEP kapatma kararında, önce farklı kimliklerin varlığından söz etmenin mümkün olduğunu söylemiş, ama hemen arkasından farklı kimlikler bulunduğunu söylemenin "zamanla bütünden kopma eğilimine" gireceğini ekleyerek eski tutumunu sürdürmüştür (TEP kapatma kararı, E:1979/1, K:1980/1).

Bu tutum, Türkiye'de farklı etnik, dinsel, kültürel vs. kökenden kişilerin varlığının tanınmasının, devletin parçalanmasına yol açacağı korkusundan kaynaklanmaktadır.

Yargıtay'ın ve Danıştay'ın İlgili Kararları

Türkiye'deki kimi yurttaşlar ne yazık ki "yabancı" olarak algılanmaktadır. Fakat, halk arasında böyle bir yanlışın yapılmasının yanı sıra, "1936 Beyannamesi" adıyla tanınan gayrimüslim vakıfları sorununda verdiği kararlarla Yargıtay'ın da bu ciddi yanlışta düştüğü (ve hatta bu yanlışta ısrar ettiği) görülmüştür.

Nitekim, Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 1974 yılında verdiği kararda "*...yabancıların Türkiye'de mal edinmeleri yasaklanmış olup...*" demek suretiyle, bir gayrimüslim Türk kuruluşu olan Balıklı Rum Hastanesi Vakfı'nın mal edinemeyeceğine karar vermiştir. Savunma avukatlarının bu yanlışlığı belirtmeleri üzerine aynı Kurul bu sefer "*Davalı mülhak vakfın Türk vatandaşları tarafından kurulmuş olmasına karşın onama kararında 'yabancıların Türkiye'de taşınmaz mal edinmelerini yasaklayan yasalardan söz edilmesi' bir yanlış sonucudur*" demiş ve ilave etmiştir: "[Bu nedenle o tümcenin] *düzeltilme yoluyla ilamdan çıkartılmasına, bunun dışında... düzeltme isteğinin reddine...*" (HGK E:1971/2-820, K:1974/505, 08.05.1974).. Yani, Yargıtay yanlışta ısrarlıdır. Fakat böyle yanlışlar millet kavramına çok zarar verici ve Türkiye'yi uluslararası ortamda küçük düşürücü niteliktedir.

Bu “1936 Beyannamesi” konusu 02 Ocak 2003’te çıkartılan Dördüncü AB Uyum Paketi’ne sokularak düzeltilmişse de, uygulamada haksızlık bugün de olduğu gibi devam etmektedir. Nitekim 19 Haziran 2003’te çıkartılan Altıncı Uyum Paketi’nde aynı husus yinelenmek zorunda kalmıştır. Uygulamada ise henüz sonuç alınabilmiş değildir.

Son olarak, 1936 Beyannamesi kaldırıldığı halde, Surp Haç Ermeni Lisesi Vakfı’na Hazine’nin Şubat 2003’te açtığı davada iddialarını “İçişleri Bakanlığı Azınlık Tali Komisyonu” kararına dayandırmış olması, tek kelimeyle vahim bir durumu yansıtmaktadır. Türkiye’de dinleri çoğunluktan farklı olan yurttaşların malları söz konusu olduğunda, devlet şemasında bulunmayan böyle bir Tali Komisyon devreye girmektedir ki, etnik ve dinsel ayrımcılık konusunda bundan daha dorukta bir örnek vermek herhalde zordur.

İdari yargıya gelince, İstanbul 2 Numaralı İdare Mahkemesi bir Rum Ortodoks yurttaşımız hakkında “*Yabancı uyruklu TC vatandaşı*” terimini kullanmıştır (E:1995/1271, K:1996/552, 17.04.1996). Dahası, İdare Mahkemesi kararının temel dayanağı olan bu çok ilginç terim Danıştay’ın 12. Dairesinin dikkatine sunulduğunda, temyiz nedeni sayılmamış ve mahkemenin kararı oybirliğiyle onaylanmıştır (E:1997/2217, K:1997/4256, 24.12.1997).

5) TÜRKİYE’DEKİ DURUMUN TEMELLERİ

İncelediğimiz bu azınlıklar konusunun Türkiye’de çok dar ve çok yanlış bir açıdan ele alındığı açıktır. Bu açının temel direkleri şöyle özetlenebilir:

- 1) Türkiye, azınlık kavramının ve hukukunun dünyadaki gelişmelerini izlemek yerine, 1923 yılına takılıp kalmakta, üstelik 1923 Lozan’ı da yanlış/eksik yorumlamaktadır.
- 2) Azınlığın farklı kimliğinin kabulü ile azınlık statüsü/hakları vermek aynı şey sayılmakta/sanılmaktadır. Oysa birincisi objektif bir durumdur, ikincisi ise devletin bileceği işler.
- 3) Demokrasi anlamına gelen “iç self-determinasyon” ile parçalanma anlamına gelen “dış self-determinasyon” aynı şey sanılmakta ve sonuçta farklı kimliklerin tanınması ile devlet toprağının parçalanması aynı şey sayılmaktadır.
- 4) Millet konusunda teklik ile birlik aynı şey sayılmakta/sanılmakta ve birincinin ikinciyi gitgide tahrip etmekte olduğunun farkına varılmamaktadır.
- 5) Bir millet olarak Türklere söz ederken, “Türk” teriminin aynı zamanda bir etnik (hatta, dinsel) grup anlamına geldiği görülmemektedir.

Bu durumların ortaya çıkmasının, biri kuramsal diğeri de tarihsel/siyasal olmak üzere iki temeli vardır.

Kuramsal Neden: Türkiye Cumhuriyeti’nde Alt-Üst Kimlik İlişkisi

Türkiye, Osmanlı İmparatorluğu yıkıldıktan sonra onun yerine geçerken, onda bulunan alt-kimlikleri (çeşitli etnik, dinsel, vs. grupları) olduğu gibi miras almıştır. Fakat İmparatorluk’daki üst-kimlik (devletin yurttaşına verdiği kimlik) “Osmanlı” iken, Türkiye Cumhuriyeti’nde “Türk” olarak belirlenmiştir.

Bu üst-kimlik, vatandaş ırk ve hatta dinle tanımlama eğilimindedir. Ör. “Yurt dışındaki soydaşlarımız” dediği zaman Türk etnik kökenden olanlar kastedilmektedir. Diğer

yandan “Türk” sayılabilmek için ayrıca “Müslüman” olmak gerektiği, gayrimüslim yurttaşlarımıza “Türk” değil “*Vatandaş*” denmesinden de bellidir. Türkiye’de hiç kimse örneğin bir Rum veya Musevi yurttaştan söz ettiği zaman “Türk” dememektedir, çünkü Müslüman olmayan bir yurttaştan söz etmektedir. Bunun devlet uygulamasına ilişkin üzücü örnekleri yukarıda yeterince verilmiştir.

Bu durum, kendini Türk ırkından saymayan diğer alt-kimlikleri yabancılaştırmış ve sorun yaratmıştır. Eğer bu üst-kimlik “Türkiyeli” olsaydı, bu durum ortaya çıkmazdı. Çünkü tamamen “toprak” esasına dayandığı ve “kan” esasını tamamen dışladığı için bütün alt-kimlikleri eşit biçimde kucaklayacak ve işin içine etnik, dinsel vs. özellikleri karıştırmamış olacaktır.

Bu konuda, 82 Anayasasının vatandaşlık tanımı, Atatürk’ün 1924 Anayasasının tanımından çok daha dardır. 24 Anayasası, “Türkiye Ahalisi” terimini kullanmıştır. Bu terim, yalnızca üzerinde yaşanan toprağa gönderme yaptığına değindiğimiz “Türkiyeli” biçimindeki üst-kimliği çağrıştırmaktadır. Bu üst-kimlik, eskiden özdeş sayılan “milliyet” (belli bir etnik kökene mensubiyet) ile “vatandaşlık” (bireyin devletle hukuksal ilişkisi) kavramlarını ayrı ve bağımsız kavramlar olarak ele almayı sağlayacak ve bu toprakta yaşayan bütün alt-kimlikleri istisnasız kucaklayacaktır. Böylece “Gönüllü” vatandaşlardan oluşacak ulusun, devletini çok daha büyük bir istekle benimseyeceğine hiçbir kuşku yoktur.

Tarihsel ve Siyasal Neden: Sevr Sendromu

1990’ların başında Türkiye’nin parçalanma tehlikesiyle karşı karşıya olduğu hususunda bir “Sevr Sendromu”nun yaşandığı bilinmektedir. Fakat böyle bir havanın bugün de ileri sürülmesi ve bir “paranoya” haline gelmiş olması rahatsız edici ve milleti zayıflatıcı bir durumdur. Bugün Doğu Karadeniz’de bir Pontus Devleti’nin kurulacağından, Dönmelerin Türkiye’yi idare ettiğinden, Fener Patrikhanesinin İstanbul’da bir tür Vatikan devleti kuracağından söz edenler böyle bir havayı yaratmaya özen göstermektedirler.

Bu türden bir atmosfer, Türkiye’deki en masum kimlik taleplerini bile Türkiye’nin parçalanmak istendiği biçimde yorumlamakta ve anında bastırmak istemektedir. Bu durum, aynı zamanda, büyük Batılı ülkelerin müdahalesini de davet etmektedir, çünkü Türkiye’nin AB’ye girebilmek için kendi imzasıyla rıza gösterdiği demokrasiye aykırılık oluşturmaktadır. Kendi yurdunda böyle bir paranoyayla demokrasiyi geciktirmek, Türkiye’ye hizmet değildir. Özellikle Kürtçe’nin kullanılması konusunda getirilmek istenen reformlar söz konusu olduğunda, hemen Türkiye’nin parçalanacağından söz edilmekte, bunun terörü canlandıracağı söylenmekte, her türlü reform böyle bir paranoya havası içinde engellenmek istenmektedir. Oysa, bunu yapanlar, reformlar engellendiği takdirde kimi çevrelerin terörü tekrar tek alternatif olarak algılamaya sürüklenebileceğini görmemektedirler.

Bununla birlikte, AB’ye hazırlık süreci, Türkiye’deki azınlık hakları ve kültürel haklar konusunu çok olumlu bir sürece sokmuştur. Bu süreç, 1920 ve 30’larda Kemalizm’in ülkeyi çağdaşlaştırmak için “yukarıdan devrim”le yaptığı hukuk reformlarının doğrudan devamı niteliğindedir. Nasıl bu yıllarda Kemalist yukarıdan devrime aşağıdan yukarıya şiddetli tepkiler (“irtica”) gelmişse, bugün de bu Uyum Paketlerine tepki gelmektedir. Bu “Sevr Paranoyası”nın beslediği zihniyet, reformlara şiddetle direnmektedir.

SONUÇ

Yıllarca çok farklı kültürlerin barındığı Anadolu coğrafyası, kültürel ve tarihsel zenginliklerin de beşiğidir. Osmanlı döneminde ümmet anlayışıyla birçok kimliği bünyesinde barındıran dönemin ardından Türkiye’de tek kültürlü homojen bir ulus oluşturma yolunda ciddi adımlar atılmıştır. Ama farklı kimlik ve kültürler bir mozaik olarak Anadolu topraklarında varlığını sürdürmeye devam etmiştir.

Kemalist devrimin yapıldığı 1920 ve 30’larda çok doğal olan bu tutum, bizzat Atatürk’ün “Muasır Medeniyet” tezi icabı artık geride kalmıştır. Bugün Muasır Medeniyet 1920 ve 30’ların Avrupası değil, 2000’lerin Avrupasıdır. Artık, vatandaşlık anlayışının yeniden gözden geçirilerek, çağdaş Avrupa’daki çok kimlikli, çok kültürlü, demokratik, özgürlükçü ve çoğulcu bir toplumsal modelin örnek alınması zorunludur.

Buna göre özgür, bağımsız, yaratıcı yetenekleri ile kültürel haklarını rahatça kullanabilen, hak ve görevlerinin bilincinde olan bireylerin sahip buldukları siyasal ve hukuksal statünün tanımlanması gerekir. AB Uyum Yasalarıyla parça parça yapılmak istenen bu tanımlama,

- a- Bireysel özgürlüklere sahip olma hakkı,
- b- Ekonomik ve toplumsal olanaklardan özgürce yararlanma hakkı,
- c- Devlete katılma hakkı,
- d- Kültürel çoğulculuk hakkı

ilkelerinin, yasalarımızın tümünün taranması sonucu hayata geçirilmesiyle mümkündür. Bu ilkelerin uygulanması anlamında:

- 1) Türkiye Cumhuriyeti anayasası ve ilgili yasalar; özgürlükçü, çoğulcu ve demokratik bir içerikte ve toplumun örgütlü kesimlerinin katılımıyla yeni baştan yazılmalıdır.
- 2) Eşit haklı vatandaşlık temelinde, farklı kimlik ve kültüre sahip kişilerin kendi kimliklerini koruma ve geliştirme hakları (yayın, kendini ifade, öğrenim gibi) güvence altına alınmalıdır.
- 3) Merkezî yönetim ve yerel yönetimler, yurttaşların katılımını ve denetimini esas alacak bir biçimde şeffaflaştırılmalı ve demokratikleştirilmelidir.
- 4) İnsan hak ve özgürlüklerine yönelik evrensel normları içeren uluslararası sözleşmeler ve temel belgeler, özellikle de Avrupa Konseyi Çerçeve Sözleşmesi çekincesiz imzalanarak onaylanmalı ve hayata geçirilmelidir. Bundan sonra, artık uluslararası sözleşmelere Türkiye’deki alt kimliklerin inkarı anlamına gelecek çekinceler ve yorum beyanları getirilmemelidir.